

УДК 72/01 : 728.6 (477)

Кюнцлі Р. В.

Львівський національний
аграрний університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ САКРАЛЬНОЇ АРХІТЕКТУРИ ЛЬВІВЩИНИ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ: ПОШУКИ НОВИХ ОБ'ЄМНО-ПРОСТОРОВИХ ВИРІШЕНЬ СУЧАСНОГО ХРАМУ

Кюнцлі Р. В. Тенденції розвитку сакральної архітектури Львівщини початку ХХІ століття: пошуки нових об'ємно-просторових вирішень сучасного храму. Багатоконфесійність регіону, межкування з західною модерною сакральною архітектурою та східною догматичною, орієнтованою на візантійську, збереження оригінальних зразків народної архітектури Прикарпаття спровокували появу особливого регіону, де сакральна архітектура представлена розмаїттям архітектурних напрямків: від імпровізації в сучасному трактуванні історичних стилів до архітектури модерних об'ємно-просторових та конструктивних вирішень.

Будівництво великої кількості храмів за відносно невеликий період часу (перші проекти та зведення церков розпочали на початку 90-х минулого століття) призвело до стрибка у еволюційному розвитку церковної архітектури України в подоланні вимушеної паузи храмовбудування. Це створює ризики деформації відображення в архітектурно-просторових вирішеннях, розписах та убранствах сучасного храму почуттів християн, які виражали своє ставлення до Бога і віри традиційно. Чи достойно своєму призначенню сучасні митці Львівщини представляють храми нового часу, чи їх твори стануть дзеркалом власних амбіцій — питання часу?

Ключові слова: сакральна архітектура, об'ємно-просторові вирішення, архітектурні школи, традиційне, модернове.

Кюнцлі Р. В. Тенденции развития сакральной архитектуры Львовщины начала XXI века: поиски новых объемно-пространственных решений современного храма. Многоконфессиональность региона, межвание с западной современной сакральной архитектурой и восточной догматической, ориентированной на византийскую архитектуру, сохранение оригинальных образцов народной архитектуры Прикарпатья спровоцировали появление особого региона, где сакральная архитектура представлена разнообразием архитектурных направлений: от импровизации в современной трактовке исторических стилей до архитектуры современных объемно-пространственных и конструктивных решений.

Строительство большого количества храмов за относительно небольшой период времени (первые проекты и строительство церквей началось в начале 90-х прошлого века) привело к скачку в эволюционном развитии церковной архитектуры Украины. Это создает риски деформации отражения в архитектурно-пространственных решениях, росписях и убранстве современного храма чувств християн, которые выражали свое отношение к Богу и вере традиционно. Достойно ли своему назначению современные художники Львовщины представляют храмы нового времени или их произведения станут зеркалом собственных амбиций — вопрос времени?

Ключевые слова: сакральная архитектура, объемно-пространственные решения, архитектурные школы, традиционное, модерновое.

Kiuntsli R. Development trends of Lviv's sacred architecture in the beginning of the XXI century: the search for new solutions for the three-dimensional contemporary temple. Regional religious diversity, bordering with western modern sacred architecture and Eastern dogmatic, focused on Byzantine, preservation of original examples of folk architecture of pre-Carpathian region provoked the emergence of a new special region where sacred architecture was presented in a diversity of architectural directions: from improvisation in a contemporary interpretation of historic styles to architecture of modern volume — spatial and constructive solutions.

Construction of a large number of churches in a relatively short period of time (the first projects and the construction of churches started in the early 90s of the last century) led to a rise in the evolutionary development of Ukrainian church architecture overcoming the long delay in temple building. This creates the risk of deformation of modern Christian feelings, reflected in the architectural and spatial resolution, painting and decoration of the temple. This creates the risk of deformation of modern Christian feelings, reflected in the architectural and spatial resolution, painting and decoration of the temple. Only time will tell if presentation of modern times temples by contemporary artists of Lviv region will be worthy of its mission, or such work mirrors their own ambitions.

In a retrospective review of church architecture in Western Ukraine, including Lviv region at the end of XX and

beginning of XXI century, architects traced imitation of historical styles and interpretation of spatial forms in the modern style: neo byzantine, Baroque, neo romanticism, historicism .

For example, the church of the Holy Martyrs Boris and Gleb in Lviv (architect R. Syvenkyi) represents neo Byzantine style. We also observe modern Renaissance elements in their interpretation in the architecture of the church located in town Velyki Mosty in Lviv region (architects V. Zotov and S. Zotov). Baroque architecture remains the main focus of Lviv architects. It will always represent a symbol of blossoming within Ukrainian culture The Church of St. Peter and Paul in Zhovkva designed in neo Baroque style with characteristic for particular style elements (architect O. Yarema).

Elements of Ukrainian Baroque in their modern interpretation can be traced in the construction of the house on the street Pasichna in Lviv (architect W. Spruce). Architect Nikolai Rybenchuk experiments with Baroque forms in his works which can be seen in the temple complex (church with a bell tower) on Livandivka in Lviv.

Original school of church building in the Ukrainian village was founded in LNAU at the Faculty of Engineering and Architecture. Andrew Stepanuk was one of the founders. His passion for the Ukrainian Baroque can be traced in the architecture of Church in the village of Verchany Stryi district (one of the first church projects after the period of prohibition by totalitarian regime). We can also observe Stepanuk's attempt to put a traditional Christian church in the shell of the new era and to testify about his own creative approach to traditional church building in his projects in the towns of Fastiv Kyiv region and Truskavets, Lviv region. We can observe Stepanuk's attempt to put a traditional Christian church in the shell of the new era and to testify about his own creative approach to traditional church building in Ukraine.

Despite the traditional, so to say, development of religious sacred architecture: neo Byzantine, Baroque, neo Romanticism, neo Renaissance in Western region new architectural solutions emerge, claiming formation of the copyright schools. Without a doubt those include the works of Oleg Bodnar, who theoretically grounded and practically implemented functional, structural and technological possibilities of the use of spatial geometric structures in a number of architectural and planning projects. His modern compositional, architectural and artistic solution interprets wooden church architecture of the pre-Carpathian region.

Alexander Matviyiv church architecture deserves the copy right trademark. In the temple buildings designed by A. Matviyiv we can see features of Mannerism. Elegance, moodiness, pretentiousness, grotesque — those are characteristic features of his structures.

In the modern church building of the pre-Carpathian region represented by Lviv architects in a relatively short period of development we can identify several areas:

- Eclectic architecture the creators of which improvise a modern interpretation of historic styles: Byzantine, Romantic, Ukrainian baroque and folk wooden temple construction;

- Architecture in modern designs and materials with the use of some elements and parts of church architecture;

- Architecture of modern three-dimensional and constructive solutions in compliance with the basic canons of Ukrainian Church construction (characteristic visu-

al silhouette, three partial concept, pyramidal volume-spatial solutions, internal altitude of the inside space completed by the dome).

All these areas of modern church architecture combine some common features namely, tradition and modern solutions. The use of the traditional style we can see in all buildings of temple architecture. Except the understanding and use of traditions each author expresses differently: from visual superficial (repetition of main forms and elements) to the ideological and substantial (compliance with characteristic volume — spatial and visual sacred solution).

Resolving a combination of traditional and modern in the artistic work is difficult. Harmonious combination of these two components determines the level of author's skills. True definition of a combination of traditional harmony and universal forms in works of art is subjective. Creative search in creating modern church architecture is due to a combination of traditional and universal — harmonization of uniquely-universal relationship, combination of tradition with modern church building three-dimensional solutions.

Key words: sacred architecture, volume-spatial solutions, architectural schools, traditional, modern.

Постановка проблеми. Пошуки нових об'ємно-просторових вирішень сучасного храму можуть мати успіх при умові інтерпретації сучасною мовою національних традицій церковного будівництва, гармонійного поєднання унікально-універсальних співвідношень архітектурно-просторових вирішень.

Відродження християнства в Україні дало поштовх храмовому будівництву. Найбільш масове будівництво церков відбувається у Західному регіоні, де велика кількість релігійних громад, які сприяють активному розвитку архітектурних напрямків і шкіл. Сьогодні архітектурні школи Західної України пропонують цікаві різнопланові проекти сакральної архітектури, що є неординарною подією у архітектурно-мистецькому житті країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних умовах помітно зростає інтерес до українського національного відродження, а у зв'язку з цим дуже важливо зважити на місце церкви в історії нашого народу, зокрема храмового будівництва. В наукових колах Західного регіону України завжди велика увага приділялась дослідженням архітектурної спадщини, особливо розвитку сакральної архітектури. В підтвердження цього можна привести роботи Р. Галишича, Р. Гнідця, А. Данилюка, В. Дем'янова, О. Іванусіва, І. Могитича, В. Мокрого, Ю. Криворучка, М. Обідняка, А. Степанюка, В. Проскуракова, Я. Тараса, Б. Черкеса, М. Яціва та багатьох інших, що свідчать про неабиякий інтерес до церковної архітектури. Інтерес цей зумовлений активізацією будівництва храмів та реконструкції сакральних будівель на території Західної України в період відродження держави.

Постановка завдання. Церковна архітектура потребує ґрунтовних досліджень як в історичному

плані, так і у вивченні та освоєнні традицій храмового будівництва, без чого неможливе творення сучасної сакральної архітектури. Незважаючи на певні зрушення у практиці церковної архітектури, рекомендації стосовно цієї проблеми ще є недостатньо науково обґрунтовані. Часто реконструкцію церков, яка ведеться з ініціативи громад, виконують без відповідних розрахунків, що є згубною, особливо для дерев'яної церковної архітектури.

Для розуміння процесів, які проходять у галузі сакральної архітектури частини Західного регіону України, необхідно дослідити, систематизувати, виділити окремі напрямки та школи церковного будівництва львівських архітекторів періоду розбудови української держави.

Виклад основного матеріалу. Сакральна архітектура Західної України переживає будівельний бум. Архітектори в пошуках сучасних об'ємно-просторових вирішень та нових образів церковної архітектури. XXI століття принесло хвилю нового Відродження, яке, на думку автора, можна назвати «*der Durchbruch*» (прорив), що символізує прорив думки, емоцій, натхнення, фантазії, які штучно утримувалися в кордонах режимів та ідеологій. Поява великої кількості церков свідчать про духовність та меценатство простого українського народу, який, попри важку скрутну ситуацію, жертвує кошти на зведення храмів. Такого активного залучення всього різноманіття архітектурних стилів та імпровізацій з ними, мабуть, Україна ще не знала.

При ретроспективному огляді церковної архітектури Західного регіону України, зокрема Львівської області, кінця XX — початку XXI ст. простежується наслідування архітекторами історичних стилів та інтерпретація їх просторових форм у модерновому трактуванні: неовізантизм, необароко, неоромантизм, історизм.

Так, будівля церкви Святих мучеників Бориса і Гліба у м. Львові (архітектор Р. Сивенький) репрезентує неовізантизм (рис. 1).

Елементи ренесансу у модерновому їх трактуванні ми спостерігаємо в архітектурі будівлі церкви у м. Великі Мости Львівської області (архітектори В. і С. Зотови) (рис. 2).

У центрі уваги львівських архітекторів залишається архітектурне бароко, яке завжди буде символом розквіту української культури. Необароко з елементами стилізаторства характерні для церкви Св. Петра і Павла м. у Жовкві (архітектор О. Ярема) (рис. 3).

Елементи українського бароко у модерновому їх трактуванні простежуються при будівництві храму на вулиці Пасічній у м. Львові (архітектор В. Смерека) (рис. 4).

Експериментує з бароковими формами у своїх роботах Микола Рибенчук, що можна побачити у храмовому комплексі (церква з дзвіницею) на Лівандівці у м. Львові (рис. 5).

Церкви М. Рибенчука — характерні пошуком індивідуального образу та стилю для кожної споруди. Поєднання барокових просторових форм з еле-

ментами романтизму у церкві святих Володимира та Ольги у с. Бірки під Львовом розкривають характер самого архітектора: вільнолюбство та прагнення казки (рис. 6). Архітектуру зовсім іншого характеру бачимо при об'ємно-просторовому вирішенні церкви Всіх Святих Українського Народу. Церква масивна і важка, споруда в еkleктичному стилі на базі романського своєю масою підсилює акцент на захисній силі українських святих та стійкості віри українців (рис. 6). Слід відзначити, що архітектор М. Рибенчук майстерно акцентує увагу на своїх творіннях: то домінуючи будівлею церкви на фоні природного ландшафту, то архітектурою храму підкреслює стабільність і міцність віри на фоні суєти мирського життя навколишніх будинків.

«Українська церковна архітектура та будівництво храмів після більш як піввікової заборони разом з незалежною Українською державою зробили перші свої кроки. За той короткий для церковного будівництва відлік часу — а він відраховує лише другий десяток років, — українське церковне зодчество має певні здобутки. Одним з таких немало-важких досягнень є створення регіональних шкіл церковної архітектури» [2, 4].

Роботи М. Рибенчука та його колег по архітектурній майстерні «Симетрія» можна віднести до однієї з таких шкіл. М. Рибенчук протягом десяти останніх років викладає проектування сакральних будівель на кафедрі архітектурного проектування Національного університету «Львівська Політехніка», його професійна діяльність має великий вплив на формування мистецької думки багатьох архітекторів та формування школи церковного будівництва Західної України.

Ще одна самотня школа церковного будівництва українського села заснована в ЛНАУ на базі факультету будівництва та архітектури. В церковній архітектурі одного із її засновників Андрія Степанюка можна також простежити захоплення формами українського бароко. Церква у с. Верчани Стрийського району (один з перших проектів церкви після періоду заборони храмового будівництва тоталітарним режимом), проекти храмів у м. Фастові Київської області та м. Трускавці Львівської області (рис. 7) є спробою одягнути традиційний християнський храм у оболонку нового часу та свідченням застосування власного творчого підходу до трактування традиційного храмобудування на Україні.

Слід зазначити, що таке захоплення імпровізацією з бароко не зважає А. Степанюка упродовж достатньо довгого періоду підтримувати та пропагувати модернову сакральну архітектуру в роботах свої учнів — студентів Львівського національного аграрного університету (рис. 8).

Сакральна архітектура Західної України претензійна, вишукана, різнопланова, орієнтована на різні смаки релігійних громад. Попри традиційні, якщо можна так сказати, шляхи розвитку сакральної архітектури: неовізантизм, необароко, неоромантизм, неоренесанс у Західному регіоні вимальову-

Рис. 1. Церква Святих мучеників Бориса і Гліба у м. Львові, арх. Р. Сивенький [8]

Рис. 2. Свято-Успенська церква у м. Великих Мостах Львівської області, арх. В і С. Зотови

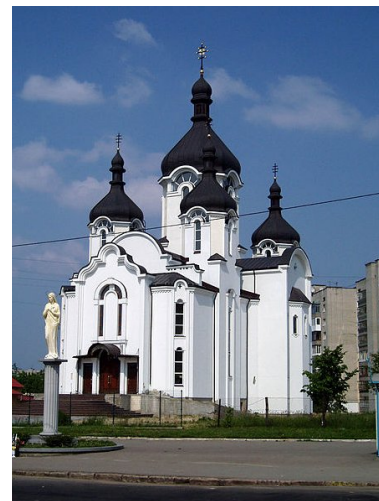

Рис. 4. Церква на вулиці Пасічній у м. Львові, арх. В. Смерека [10]

Рис. 3. Церква Св. Петра і Павла УПЦ МП у м. Жовкві Львівської області, арх. О. Ярема [7]

Рис. 5. Церква Вознесіння Господнього на Левандівці, м. Львів, арх. М. Рибенчук [9]

Рис. 6. Зліва на право: церква святих Володимира та Ольги у с. Бірках під Львовом [6]; арх. М. Рибенчук; Церква Всіх Святих Українського Народу у м. Львові, на вул. Івана Миколайчука, арх. М. Рибенчук

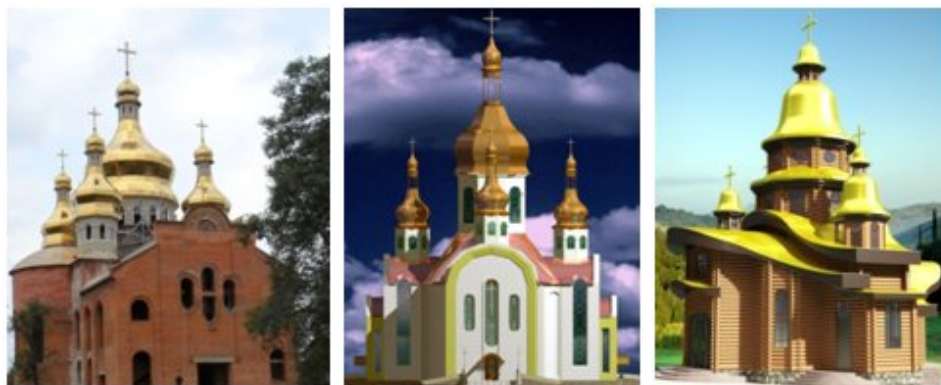

Рис. 7. Зліва на право: церква в с. Верчани Стрийського району Львівської області, 1993р., арх. А. Степанюк; проект церкви у м. Фастів Київської області, 2000 р., арх. А. Степанюк; проект церкви у м. Трускавець Львівської області, 2003 р., арх. А. Степанюк

Рис. 8. Роботи студентів факультету будівництва і архітектури ЛНАУ, 2005-2015 роки, кер. А. Степанюк.

Рис. 9. Зліва на право: проект церкви для м. Дубляни Львівської області, арх. О. Боднар; церква та музей Митрополита Андрея Шептицького у с. Прилбичі Львівської області, арх. О. Боднар; церква у м. Яворів Львівської області, арх. О. Боднар [1]

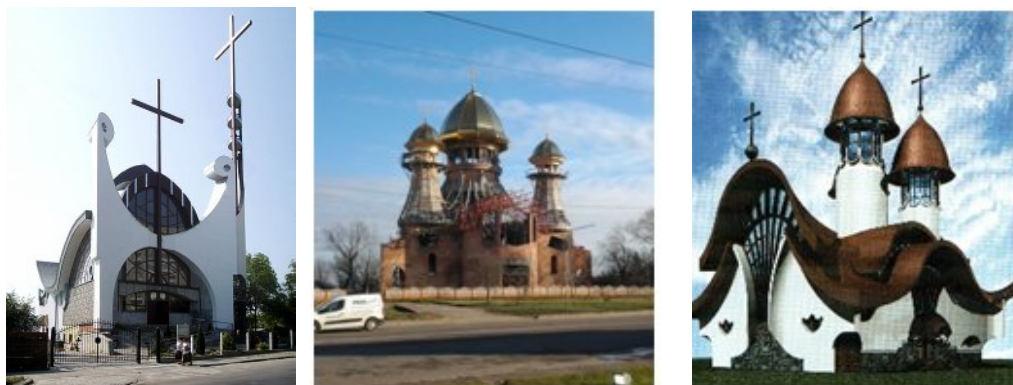

Рис. 10. Зліва на право: костел Матері Божої Неустанної Помочі у м. Львові, будується з 1998 р., арх. О. Матвійів [4]; церква Різдва Івана Хрестителя УАПЦ у м. Львові, будується, арх. О. Матвійів; проект греко-католицької церкви у м. Ходорові Львівська область, 1999 р., арх. О. Матвійів

Рис. 11. Зліва на право: церква Св. Іллі в м. Трускавець Львівської області, арх. А. Люсак, О. Кобзар, В. Люсак; церква Всіх Святих Українського Народу у м. Стрию Львівської області, арх. В. Люсак, арх. В. Маттінен, арх. А. Люсак; церква Св. Володимира і Ольги у м. Стрию Львівської області, арх. В. Люсак, арх. О. Кобзар, арх. А. Люсак.

Рис. 12. Зліва на право: церква в с. Вузловому Радехівського району Львівської області, арх. В. Качмар, арх. І. Довганюк; церква Покрови Пресвятої Богородиці в м. Кам'янці-Буській Львівської області, арх. А. Люсак, арх. В. Маттінен, арх. В. Люсак

Рис. 13. Храм на честь Положення Пояса Пресвятої Богородиці у м. Львові, арх. М. Обідняк [3]

Рис. 14, 15. Храм у с. Дуліби Стрийського району, арх. В. Грубий (фото — січень 2016 р)

ються архітектурні вирішення храмів, які претендують на формування авторських шкіл. Без сумніву, сюди можна віднести роботи Олега Боднара, який теоретично обґрунтував та практично втілює у цілому ряді проектів архітектурно-планувальні, функціональні та конструктивно-технологічні можливості використання в архітектурі просторових

геометричних структур, які своїми модерновими об'ємно-композиційними та архітектурно-художніми вирішеннями інтерпретують дерев'яну церковну архітектуру Прикарпатського регіону (рис. 9).

На авторську школу може претендувати і церковна архітектура Олександра Матвіїва. В храмових будівлях, запроектованих О. Матвієвим, простежу-

ються риси маньєризму. Витонченість, примхливість, химерність, гротеск — характерні ознаки цих споруд (рис. 10).

Необхідно також відзначити групу архітекторів, які є авторами цікавих, неординарних у своєму архітектурно-просторовому вирішенні будівель храмів: Андрія Люсака, Володимира Люсака, Ігора Довганюка, Володимиру Качмар, Валентину Маттінен, Ольгу Кобзар. Всі їх об'єднує спільна праця у свій час у проектному інституті «Львівагропроект». Фактично більшість проектів були виконані в цей період. У просторових вирішеннях деяких із цих проектів, особливо церкви Св. Іллі у м. Трускавець та церкви Всіх Святих Українського Народу у м. Стрий Львівської області, простежується вплив храмової архітектури О. Матвієва, що підтверджує життєздатність ідей майстра (рис. 11).

На відміну від легких, витончених форм храмів у містах Трускавці та Стрию цієї групи архітекторів, будівлі церков у с. Вузловому Радехівського району та м. Кам'янці-Буській Львівської області — важкі та статичні. Ці дві церкви характерні логічною відповідністю планувальної структури об'ємно-просторовому вирішенню та спробою традиційний візуальний силует українського храму відтворити у модернових формах (рис. 12).

Оригінальне творче об'ємно-просторове та художнє вирішення сакральної архітектури пропонують у своїх роботах Микола Обідняк та Володимир Грубий.

М. Обідняк рішуче оновлює форми і конструкції, відмовляється від форм стилів минулих епох, що свідчить про захоплення ним архітектурним модернізмом (рис. 13), разом з тим архітектор відстоює традиційне бачення внутрішнього простору церкви, який є канонічним і по своїй структурі незмінним [5].

Висновки. Підсумовуючи огляд сучасного церковного будівництва Прикарпатського регіону, який репрезентують архітектори Львова, за порівняно невеликий період розвитку (перші храми після періоду заборони почали будувати на початку 90-х років) можна виділити кілька напрямків:

- еkleктична архітектура, творці якої імпровізують в сучасному трактуванні історичні стилі: візантійський, романтичний, українське бароко, народне дерев'яне храмове будівництво;
- архітектура в сучасних конструкціях і матеріалах з використанням деяких елементів і деталей церковної архітектури;
- архітектура сучасних об'ємно-просторових та конструктивних вирішень з дотриманням основних канонів побудови української церкви (характерний візуальний силует, тридільність та пірамідальність об'ємно-просторових

вирішень, внутрішньо-висотний відкритий простір, завершення куполом).

Всі ці напрямки сучасної церковної архітектури об'єднують деякі спільні риси, а саме — поєднання традицій та модернових вирішень. Використання традиційного ми бачимо у всіх без винятку будівлях храмової архітектури. Тільки використання традицій та розуміння їх у кожного автора різне: від візуально-поверхневого (повторення форм основних елементів храму, або деяких елементів і деталей) до ідейно-суттєвого (дотримання характерного об'ємно-просторового та візуально-сакрального рішення).

Вирішення проблеми поєднання традиційного та модернового в мистецькому творі є складним. Гармонійність поєднання цих двох складових визначає рівень майстерності автора твору. Правда визначення гармонії поєднання традиційних та універсальних форм у мистецькому творі є суб'єктивним. Творчі пошуки архітекторів на створення сучасної церковної архітектури лежать через поєднання традиційного та універсального — гармонізації унікально-універсальних співвідношень, поєднання традицій побудови храму з сучасними об'ємно-просторовими вирішеннями.

Література:

1. Боднар Олег [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://bodnargold.com/creativity02_ua.html. — Назва з екрану.
2. Габрель М. Передмова до навчального альб.-посіб. «Проектування українських церков» Добрянський І. М., Степанюк А. В., Лоїк Г. К. / М. Габрель. — Львів: СПЛОМ, 2005. — 104 с.
3. Еберле Іванна. Єдиний у Львові храм на честь Положення Пояса Пресвятої Богородиці [Електронний ресурс] / Іванна Еберле. — Режим доступу: <http://velychlviv.com/yedynyj-u-lvovi-hram-na-chest-polozhennya-poyasa-presvyatoyi-bogorodytsi/>. — Назва з екрану.
4. Костел Матері Божої Неустанної Помочі у Львові [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. — Назва з екрану.
5. Обідняк М. М. Проблеми ідентичності національного в новій церковній архітектурі України / М. М. Обідняк // Вісник НУ «Львівська політехніка»: зб. наук. праць; Міністерство освіти і науки України. — Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2004. — № 505. — С. 78–91. — (Серія «Архітектура»).
6. Рибенчук Микола – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. — Назва з екрану.
7. Храм святих апостолів Петра і Павла. Українська православна церква Львівська Єпархія [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.upc.lviv.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=247%3A2011-05-24-20-33-35&Itemid=17&lang=ru. — Назва з екрану.
8. Храмы и соборы Украины. История и фотографии. Львів. Храм Святих мучеників Бориса і Гліба [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://hram-ua.com/places/1100354-obj/>. — Назва з екрану.
9. Церква Вознесіння Господнього (Левандівка) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. — Назва з екрану.
10. Церква на вулиці Пасічній у Львові [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. — Назва з екрану.